

Notat om managementmæssige barrierer for kommerciel skovlandbrug med grise

Udarbejdet af Center for Frilandsdyr

Produktion af grise med adgang til træer og skov giver nogle udfordringer, der ikke ses i den nuværende produktionsform, og som kan gøre det svært for den enkelte landmand at arbejde med systemet, eller helt kan forhindre udbredelsen af skovlandbrug med grise.

I netværksprojektet SKOVGRIS er der sat fokus på fire emner indenfor skovlandbrug; dyrevelfærd, biodiversitet, kulstoflagring og lovgivning og derudover er det økonomiske aspekt vurderet. Emnerne rejser alle en del uafklarede spørgsmål pga. manglende viden og erfaringer med grise i skovlandbrug, og herunder også en del managementmæssige barrierer når et nyt system skal implementeres. Nærværende notat sætter fokus på nogle af de managementmæssige barrierer der kan opstå ved hold af grise i skovlandbrug og som ønskes løst.

I projektet har der været løbende dialog med producenter og forskere/fagfolk, der har været en del af netværket, og i oktober 2022 blev der afholdt en workshop for alle interesserede med deltagelse af landmænd, konsulenter, forskere og andre fagfolk. Til workshoppen blev deltagerne inddelt i grupper og skulle i grupperne bl.a. diskutere hvad de så som potentielle barrierer i driften af et skovlandbrug med grise.

Set ud fra workshoppens output er der en bred vifte af barrierer i forbindelse med etablering og drift af skovlandbrug. I det følgende listes de barrierer samt barrierer der under arbejdet med projektet er blevet synliggjort. Listen er ikke fuldstændig, og vil være individuel fra besætning til besætning.

Managementmæssige barrierer ift. etablering og pasning af træerne

- Hvordan vælges de mest optimale træarter? Både for nyetablerede træer og veletableret skov er træarternes robusthed ift. at modstå grisenes undersøgende adfærd (bid i bark og grene, rodeadfærd) afgørende for træernes overlevelse. Selve træarten er en vigtig faktor, da forskellige arter har forskellig robusthed og vækst. Nogle træarter vil sætte mange vandris og rodsrud hvis de beskadiges, og de lange tynde vækster vil man helst undgå, da søerne er motiveret for at samle dem og benytte dem til redebygning inde i farehytten. Træarter med dybe rødder, eller arter hvor grisene ikke æder bark og rødder kan overvejes. Der kan dog også vælges et design hvor grisene ikke har adgang til træerne, valget af træart vil således have et andet formål, fx næringsstofopsamling og kun delvis skygge og læ.
- Hvornår kan grisene få adgang til et område med træer? Nyetablerede træer kræver hegning og udtagning af areal. Erfaringer viser dog, at et beplantet område med kun få år gamle træer tåler adgang for pattegrisene, mens der bør gå flere år før søerne får adgang. Ligeledes har erfaringer vist, at pattegrisenes adgang til beplantede arealer kan udgøre en effektiv ukrudtsbekæmpelse mellem træerne. De hurtigste trækloner vurderes at kunne tåle grise efter 3-5 år, mens mange hjemmehørende arter tidligst kan tåle grise når de er 10-15 år eller mere.
- Forhold som belægningsgrad ift. areal af skov/træer har betydning for hvor meget træerne ødelægges. Der findes ikke viden om eller erfaringer med hvad den rette belægningsgrad er. Udover belægningsgrad kan tidsrummet grisene har adgang til skoven også have en betydning.

Heller ikke dette findes der entydige erfaringer eller anbefalinger omkring. Træernes stand skal løbende vurderes, så de ikke dør.

Belægningsgraden kan også have indflydelse på biodiversiteten på arealet. Det er et andet fokus der skal overvejes ift. træernes beskyttelse og grisenes fordele ved et beriget miljø.

- Lokalt klima, som vindforhold og jordtype kan have betydning for træernes vækst og overlevelse, og dette vil skulle tages i betragtning ved valg af træer.
- Nyetablering kræver pasning af træerne i de første år. Det er ikke nødvendigvis en viden eller interesse, landmanden selv har, så det må enten klares via eksternt firma eller der må indregnes ekstra tid i den daglige drift på besætningen. Det kan blive omkostningstungt og arbejdskrævende. Manglende erfaringer og viden vedr. træer og skovlandbrug generelt er en udfordring for landmændene. Undervisningen skal ind på landbrugsskolerne. Herunder fx også viden om vedproduktion hvis man ønsker at producere træ med salg og forarbejdning for øje, ift. at udnytte arealet med træer/skov.
- Omlægning til skovlandbrug optager areal, der måske tidligere har indgået i omdriften. Særligt i forbindelse med etablering er det problematisk, idet de arealer der vil være med nyplantede træer, ikke kan indregnes i harmoniarealet så længe grisene er hegnet fra, men godt kan medregnes når træerne har en størrelse så de tåler grisene. Enten skal der reduceres i antallet af grise i en periode, eller også skal arealet udvides i de år hvor grisene ikke har adgang til arealet.
- Foldrotation og flytning af hegn omkring foldene skal muligvis gentænkes på arealer med træer. Det kan kræve nye arbejdsrutiner og planer.
- Et folddesign der tilgodeser både opsamling af næringsstoffer, biodiversitet, kulstofopbygning samt optimalt miljø for grisene, herunder skyggeforhold, kan være en udfordring, og valget vil være et kompromis af nogle af elementerne.

Managementmæssige barrierer ift. pasning af grisene i et skovlandbrug

- Grisefolde med træer kræver et andet management end en flad mark hvor alle hjørner kan ses. Dagligt tilsyn med dyrene kan derfor blive mere tidskrævende og skal gribes anderledes an.
- Det kan være sværere at indfange og/eller fravænne grise i et område med træer, da grisene især i de varme perioder ligger blandt træerne i stedet for i hytterne. Der er behov for at få udviklet systemer til indfangning af grisene, dels så de ikke stresses unødigt, og dels så syge eller tilskadede dyr kan skilles fra flokken og indfanges.
- Træer med højtliggende rødder kan besværliggøre arbejdet med etablering af mudderhuller i de varme perioder.
- Hvis træer i et eller andet omfang udgør/dækker fx halvdelen af de marker grisene går på, vil muligheden for at komme rundt på markerne i våde perioder blive sværere, da det tilgængelige farbare areal begrænses.
- På grisefolde med træer kan nogle søer finde på at fare udenfor hytten, hvilket kan risikere at øge pattegrisdødeligheden. Faringer i bevoksninger vil i højere grad udsætte pattegrise for rovdyr og kulde. Det ses også, at flere søer bruger grene som rede-materiale i hytten, og beskæring af træerne kan blive nødvendigt for at hindre dette.
- Folddesign, herunder placering af hytter og træer skal gennemtænkes. Træer i foldene sætter begrænsninger for hvor hytter, vand og fodertrug kan placeres, og arbejdet med hegning af folde besværliggøres, hvis tråden skal placeres mellem rækker af træer. Erfaringer har vist, at det kan

give problemer for pattedrisene at finde tilbage til egen so/fold, hvis soen fx er på den anden side af en række træer. Det er nødvendigt at klarlægge hvilken dyregruppe arealet er tiltænkt. Det påvirker designet om det er søer (med pattedrise) eller smågrise/slagtegrise.

- Parasitter, herunder indvoldsorm, er et udbredt problem indenfor frilandsproduktionen. Parasit-æg findes i jorden, de kan overleve i årevis og har grisen som mellem-vært. Forsøg viser, at parasitter har bedre overlevelsesvilkår på skyggefulde områder, hvilket kan give yderligere problemer ved etablering af træer i foldene.
- Bepantning med træer kan give flere insekter på arealet, hvilket kan lede til øget antal insektstik og give skader på sværen på den slagtede gris.

Managementmæssige barrierer ift. regler og lovgivning

- For at opnå eller bevare landbrugsstøtte til de plantede arealer, skal en række krav overholdes: se notat om regler og lovgivning: [Notat-vedr.-lovgivning-og-regler-for-skovlandbrug-med-hold-og-produktion-af-oekologiske-grise.pdf \(frilandsdyr.dk\)](#) eller: [faktaark_regler-for-tilskud-til-skovlandbrug-2022.pdf \(icoel.dk\)](#). Pt. er der reelt kun to muligheder hvis man vil kombinere skovlandbrug med grise: Enten frugt og grønt i striber med grise mellem rækkerne, eller arealer med lavskov (pil, poppel og lignende).

Konklusion

Der er en lang række managementmæssige barrierer, der kan give udfordringer ved kommerciel produktion af grise i et skovlandbrug. Blandt andet stiller de nyeste regler for tilskud til skovlandbrug krav til valget af træer samt design af arealerne med træer. Etableringsfasen kan ligeledes give nogle udfordringer, bl.a. fordi der stadigvæk mangler viden og flere erfaringer med at holde grise med adgang til træer, men også fordi plantning og vedligehold af træer, for de fleste landmænd, vil være en ny disciplin. Ydermere møder den daglige pasning af grisene også udfordringer når rammerne ændres, og det kræver tilpasning af nye rutiner.